

هزینه‌های معماری دوره ایلخانی به استناد کتاب المرشد فی الحساب

سعید خودداری نایینی^{۱*} (نویسنده مسئول)

^۱ استادیار دانشگاه هنر

(تاریخ دریافت: ۹۶/۰۹/۲۸ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۵/۰۵)

چکیده

مطالعه تاریخ معماری ایران با کمبود منابع مکتوب روبه روست و به‌رغم برجای ماندن شمار زیادی از بناهای مختلف، دانش ما در مورد مسیر طرح تا ساخت ابنیه منکی بر مطالعه بر بناها و گاهی اشارات اندک متون به معماری است. در این نوشتار به یکی از منابع مهم دوره ایلخانی که اطلاعات زیادی از محاسبات و فرایند ساخت و ساز و معماری دارد، پرداخته می‌شود. دانش استیفا، دانش محاسبات مالی است و کتاب‌های زیادی در این موضوع در تمدن اسلامی برجای مانده است. منابع مالی آنچه را معمولاً در کتاب‌های رسمی تاریخ نادیده و مغفول واقع شده، نشان می‌دهد. یکی از این کتاب‌ها المرشد فی الحساب نوشته حسن ابن علی است که در دهه آخر سده هفتم در زمان وزرات صدرخالدی وزیر گیخانو و غازان نوشته شده است. کتاب نسخه‌ای مثنی از اسناد دیوانی است و هزینه‌های مربوط به مشاغل و پرداخت‌های مختلف را ثبت کرده است. این پژوهش با روش تحلیل محتوا و تفسیر متن به نشانه‌هایی در متن کتاب که تاریخ معماری دروه ایلخانی را بیشتر روشن می‌کند می‌پردازد. این کار با مطالعه هزینه ساخت برخی بناها و مواد و مصالح مورد استفاده در ساخت و ساز و مبالغ دستمزدهای روزانه و دیگر اصطلاحات معماری که در روند ساخت به آن اشاره می‌شود انجام خواهد شد. این تحقیق به دنبال پاسخ به این پرسشها است: مطالعه المرشد چه اهمیتی در تاریخ معماری دارد؟ این متن چگونه به شناخت مواد و مصالح تزیینات و یا فضاهای معماری ایلخانی کمک می‌کند؟ بخش محاسبات معماری در کتاب المرشد مربوط به ساخت یک خانه، باغ، آسیاب است. توصیفات متن نشان می‌دهد خانه مورد اشاره در متن خانه‌ای تک ایوانی دوره مظفری است که در آن از خشت و آجر استفاده شده بوده است. هزینه‌ها به دو بخش دستمزدها و هزینه مصالح تقسیم شده‌اند. بنا با مقرنس‌های گلی تزیین می‌شده و در گچ روکار از سریش استفاده کرده‌اند. استادان روزی ۱ دینار و شاگردان روزی یک چهارم دینار مزد می‌گرفته‌اند.

واژگان کلیدی: معماری دوره ایلخانی، اسناد دیوانی، المرشد فی الحساب، مصالح و دستمزدها.

* E-Mail: khoddari@gmail.com

Architectural costs in Ilkhanid period according to Al-morshid Fi Al-Hisab

Saeid Khoddari Naeini *

Assistant professor, University of art

* khoddari@gmail.com

Abstract:

The history of Islamic architecture despite its abundant works, has few written documents that deal with different architectural activities from designing to constructing. This paper will discuss one of the Ilkhanid accounting texts which convey lots of information on calculating architectural costs. The science of Istifa, which is the science of accounting, has many branches and there are many books and documents, which are survived in this field of Islamic civilization. Financial resources show what are normally neglected or unseen in the formal historical resources. One of the first and important examples is Almorshid Fi- Hisab written by Hadsan ibn Ali. This book is written in the last decade of 7th century (13th century A. D). During the administration of Sader Khalidi an Ilkhanid, minister. He was appointed first in Gikhatu (1269-1273 AD) time as a Grate Vazir and then in Qazan (1271– 1304) time came again to the power. The book, which is, originally a copy of court or official documents describes the budget spent for different businesses. Using an analytical approach to the text, this research will discuss the clues, which may shed light on architecture in the Ilkhanid period. This will be considered through the costs accounted for construction of some buildings, material, payments (per diem) and also other idioms which are used in architectural procedure. In this article these questions will be considered: What is the importance of Al-morshid as an accounting document in architectural history? Does the book introduce some important clues about the materials, decoration or even the spatial aspects of the Ilkhanid architecture? Studying the text shows building costs for a house, garden, and a (water) mill are counted. The house is a one-porch or Iwan house which is common in Muzaffarid Period (1314–1393) in Yazd, central Iran. The costs are divided into wages and material prices. The Glue is used in the plasterwork to cover the surfaces. The house was decorated with clay Muqarnases. Masters were daily paid for one Dinar, four times more than laborers.

Keywords: Accounting documents, Ilkhanid architecture, Almorshid fi al Hisab.